

NAJEMNIK (98) *sb m*

-em- (91), -em- (7).

nąj- (78), naj- (8); naj- *Murm, ReszList*; nąj-: naj- *MurzNT* (1:1), *GliczKsiąż* (2:1), *Mącz* (7:2), *BudNT* (1:1), *WujNT* (12:1); e *jasne* (*Cn e pochylone*),

sg *N* najemnik (44). ◇ *G* najemnika (8). ◇ *D* najemnikowi (5). ◇ *A* najemnika (6). ◇ *I* najemniki(e)m (4). ◇ *L* najemniku (1). ◇ *V* najemniku (1). ◇ *pl N* najemnicy (8). ◇ *G* najemników (9); -ów (1), -(o)w (8). ◇ *D* najemnik(o)m (3). ◇ *A* najemniki (4). ◇ *I* najemniki (4) *LibLeg, ZapWar, MurzNT, WujNT, najemnikami* (1) *LatHar*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) – XVIII w.

1. Człowiek wynajmujący się do pracy lub jakichś usług na pewien czas za umówioną zapłatą; *mercenarius Murm, BartBydg, Mącz, Calep, Vulg, PolAnt, Cn; symumista Murm, BartBydg; operarius Mymer¹; ambactus Cn* (86) : *LibLeg* 10/68v; *yako ya tho wyem ysch slyachethny Ian [...] nye wyssethl sz domv szwego sluzewa schetrzema najemnyky yego ZapWar 1531 nr 2540; Murm 172; Mymer¹ 14; BartBydg 143b; Godny iest naiemnik zapłaty swoiey. SeklKat H2, L4; MurzNT Mar 1/20; nayemnik yáko z naymu/ á iż około cudzego pracą myeć ma/ nye może ták być wyerny á życźliwy byđłu yáko fám włafny/ kthorego byđło yelt GliczKsiąż D3; Leop Mal 3/5; fami naiemniey zábili mężoboycę áby ich nie wydáwał. BielKron 326; Conductor, Nayemnik który fie czego podeimuye zá pieniądze. Mącz 96b, 206a; BudBib Eccli 34/24[27]; O iáko wiele naiemnikow w domu v oycá moie⁸⁰ máią doftátek chlebá WerGość 222; Calep. 654a; GostGosp 158; WujNT Mar 1/20, s. 232 marg, Luc 15/17.*

najemnik czyj (11): *ZapWar 1510 nr 2079, 1531 nr 2540; MurzNT Luc 15/17; będziecie mieć ná pokarm/ ty fám y służebnik twoy/ niewolnica y naiemnik twoy [mercenario tuo] Leop Lev 25/6, Tob 4/15; BibRadz Lev 19/13, Ier 46/21; BudNT Luc 15/17, 19; WujNT Luc 15/19; Mierzi cię falż moy Pánie mężá takowego/ Który w służbie vkrzywdza naiemniká fwego. CzahTr C3.*

W połączeniu szeregowym (1): niewolnikom/ naiemnikom/ przychodniom/ y nieobrzezańcom tegoż báránká ieść nie dopuźczáno. *LatHar 189.*

W przeciwstawieniu: »niewolnik ... najemnik« (1): á ieflic fie przeda zá pieniądze twoy brát/ nie rob nim iáko niewolnikiem/ ále iáko naiemnikiem *BielKron 36.*

W porównaniach (8): *LubPs hh6; Iáko sługá prágnie ćieniá/ á iáko naiemnik czeka zapłaty zá pracę swoię. Thákżec y mnie iákoby práwem dziedźcznem przyźły Miefiące próżne/ á nocy pracowithe fą mi náznáczone. BibRadz Iob 7/2, Ier 46/21; BudBib Iob 7/2, 6/30, 14/6; Iák naiemnik/ ku końcu wzdycha/ prace swoiey/ Táka ia ku tobie Pánie: vžycz prošbie moiey GrabowSet Q, 3v. Cf Zwrot.*

Zwrot: »robić [kim] jako najemnikiem« (1): *BielKron 36 cf W przeciwstawieniu.*

Wyrażenie: »płaca (a. zapłata), myto najemnika« = *merces mercenarii Vulg, PolAnt* (2:1): *Kthoźkolwiek v ciebie będzie co robił tudzieź mu záplác/ á płacá naiemniká twego/ żadnym fpořobem niechay v ciebie nie zoftáie. Leop Tob 4/15; BudBib Mal 3/5; PowodPr 69.*

Szereg: »sługi albo najemniki« (1): *Kupcy [...] slią iálmuzny [...] którymi nie przez sługi álbo iákie náiemniki/ ále fám Pánowie/ fámá Sláchtá fzařuie tym obyczáiem. ReszList 167.*

W przeni (41) :

W przeciwstawieniu: »najemnik ... syn« (1): ábyfmy nie naiemnikami v ciebie/ ále fynámi byli *LatHar* 240.

Wyrażenie: »nędzny najemnik« (1): A czoż my zálie rzeczemy nędzni najemnicy á žimni wyznáwáče tey prawdy Páńfkiey *RejAp* 10v.

a) *W przypowieści o dobrym pasterzu i aluzjach do niej: alegoria złego duszpasterza, fałszywego proroka* (37) : A naiemnik [*mercenarius*] či vćieká/ bo iest naiemnik/ y nie ma nic pracy o owcách. *BibRadz Ioann* 10/13, *Ioann* 10/12; *RejPos* 20, 122 [3 r.]; *CzechEp* 26; Pánie Kryšte [...] Ráčż wyrwáć, wybáwić/ z mocy naiemnikow/ Itádo tve rošprošzone/ z gárdlá frogich Wilków. *ArtKanc* K14v; Naiemnik iest/ ktory nie dba o pożytek y zbáwienie owiec *WujNT* 349, *Ioann* 10/12, 13 [2 r.], *Aaaaaa2* [2 r.].

W połączeniu szeregowym (1): dofyc ftráchu á záłości może mieć káždy fáleczny páłterz thych nędznych owieczek Páńfkich/ [...] Azafz go on nie zowie łotrem/ á złodzyeiem/ á naiemnikiem/ ktory dzyurá á thylem á łotrowskie wkrada fie do owczárniey iego. *RejPos* 346.

W przeciwstawieniach: »(dobry, pra(wdzi)wy, wierny) pasterz ... najemnik« (7): Ku czemu możemy przytknąć onę rzecz kthorá czynił pan Kriftus o prawdziwym páłterzu á nájemniku *GliczKsiqż* D3; Thoć iest wšytká śprawá zbáwienia náłzego/ ábychmy [...] obracáli fie do prawdziwego głófu Páńfyego/ á przypátrowáli fie pilno/ kto zá námi woła/ iesli Páłterz/ iesli naiemnik. *RejAp* 12v; *RejPos* 124, 125; Chrifus opifuiąc práwego páłterzá y naiemniká. *WujNT Ioann* 10 agr, 349 marg, *Aaaaaa3v*.

Wyrażenia: »marny najemnik« (5): nic fie nie lę kay chociay cie odbieży táki márny naiemnik/ przedfię ty pomni iżeś páłterz oney owieczki ſwoiey á duſzyczki ſwoiey *RejPos* 125, 123v, 124, 124v, 125.

»mizerny najemnik« (1): O nędzny báłwánie á mizerny naiemniku/ kthory widziłz tuż nie dáleko wilká przychodzącego/ [...] á ty kryiefz łeb w ziemię *RejZwierc* 186.

»nędzny najemnik« (2): Nie vnioſže [!] fie moy miły páłterzu zá nędznym naymem ſwiátá tego/ nie czyniže fie nędznym naiemnikiem iego *RejPos* 123, 123.

»nikczemny najemnik« (1): á ty nędzny człowiecze á páłterzyku oney owieczki ſwey/ oney duſzyczki ſwoiey/ [...] nic fie nie lę kay/ [...] chocia cie odbieży ten ſproſny a nikczemny naiemnik twoy *RejPos* 124v.

»sprosny najemnik« [*szyk 2:1*] (3): A thák też [...] vſlyżyłz głos márny/ głos poſtronny/ á on głos naiemniká ſproſnego/ ktorego poznafz y z owocow záłościwych ſpraw iego *RejPos* 124, 124, 124v.

Szeregi: »fálecznik a najemnik« (1): A iákie zálie ſproſne przezwiſká/ przekłectwá/ y rozliczne ftráchy/ opowiáda fálecznikom á naiemnikom/ kthorzy fálecźnie á niewiernie páſá tę ſwiętá trzodę iego/ dla pożytków ſwoich. *RejPos* 125.

»fáleczny pasterz a najemnik« (1): frogie dekrety/ [...] obwołáć kazał Prorokom ſwym/ wšytkim fáleeżnym páłterzom/ á iaiemnikom [!] tey roſkoſzney trzody iego. *RejPos* 123v.

»najemnik a urządzony pastucha« (1): Yam iest prawdziwy páłterz/ gárdlá ſwego nye záluję przy owcach moich: ále nayemnik á vrządzony páłtuchá gdyby wilk werwał fie w trzodę myędzy owce vcyeka/ nic fie záłtáwić nychce. *GliczKsiqż* D3.

»zły pasterz a najemnik« (1): kthora fie [owieczka] prze złego pálterzá á prze tákiego márneho naiemniká odłączy od ftádá iego *RejPos* 124v.

»wilcy drapieźni i najemnicy; najemniki z drapieźnymi wilki« (2): będzie mógł kázdy wierny y wybrany boży was poznać/ [.:] Iełliści[e] wy łą [...] wierni pálterze/ y łzáfárze/ álbo iegli wiley drapieźni y naiemnicy/ y ludu Bożego zwodzićiele. *KrowObr* 2v; *ArtKanc* 14.

b) *W przypowieści o robotnikach w winnicy* (2) : Iezu ktory naiemnikow do winnicze thwoiey kaźdey godziny wzywać nieprzeftawafz. í, fie nad nami. *TarDuch* B6; *SkarŻyw* 127.

Przen: Ten, kto zwodzi, oszukuje; zwodnik (3) :

Wyrażenia: »najemnik omylny« (1): niechcemy słuchác głófu twego á vpominánia twego świętego/ á rádfzey słuchamy głófu naiemniká omylnego *RejAp* 45v.

»sprosny najemnik« (1): Pan niechce cie zá włafną owcę łobie poczyść/ nie będziefzli theż słuchał włafnego głófu iego/ á vdałz fie zá głósem íprofnego naiemniká *RejZwierc* 173.

»najemnik od świata tego« (1): wśzák cie Pan wielekroć vpomina/ iáko małz poznać głos włafny iego á iáko też małz poznać głos tákiego omylnego poślá od niego/ á naiemniká od światá thego *RejPos* 241.

Szereg: »omylny poseł a najemnik« (1): *RejPos* 241 *cf* »najemnik od świata tego«.

2. *Odnajmujący coś u kogoś, biorący coś w najem; dzierżawca, najemca; conductor Mącz, JanStat; locator, manceps, mercenarius, redemptor Mącz; inquilinus Calep* (10) : Manceps, Celnik/ Nayemnik/ Poborcá/ Ten ktory yáki dochód ku pośpolitemu dobremu należący/ yáko yeft cło/ porádlnia/ łzos/ dań/ naymuye álbo odkupuye zá pewną summę pieniędzy *Mącz* 206a, 103a, 217b, 496e; *Inquilinus* – W naiemnim mieřzkaiáci, najemnik. *Calep* 540b; *Naiemnik Conductor* winien cále rzecz po łkończeniu naymu wróćić y oddác *SarnStat* 1272, 671; [A z naiemniki, co role najmują summa facit me. 64/15/7. *LustrSand* 77, 62].

najemnik czego (2): *Locator, Najemnik domu álbo rolei Mącz* 196d. *Cf Wyrażenie.*

Wyrażenie: »najemnik cła« (1): *Redemptor vectigalium, Náymnik cła. Mącz* 103a.

Szereg: »najemnik albo arendarz« (1): przerweczony A. dał temu naiemnikowi álbo Arendarzowi D. íftotné dzierżeniá w przerweczone dóbra C. *SarnStat* 1257.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (2) : *Conventor, nayemnyk BartBydg* 35b; *Merces, Myto/ Zápłátá/ dzienny żóld/ Nayemnik. Mącz* 217b.

Synonimy: 1., 2, *arendarz, arendator, dzierżawca.*

Cf NAJEMCA, NAJEMNY, NAJMACZ, NAJMIT